

УДК 316.356.2: 159.924.7

Людмила МАГДИСЮК

кандидат психологічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-5304-933X>
e-mail: magdisyuk.lyudmila@vnu.edu.ua

Раїса ФЕДОРЕНКО

кандидат психологічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0000-0002-7905-6474>
e-mail: fedorenko.raisa@vnu.edu.ua

Денис МАГДИСЮК

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки
<https://orcid.org/0009-0003-5249-0021>
e-mail: mahdysyuk.denys2025@vnu.edu.ua

АНАЛІЗ ВПЛИВУ РОЗПОДІЛУ РОЛЕЙ В СІМ'Ї ТА ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБНО-СІМЕЙНИМИ ВЗАЄМИНАМИ

У статті проведений аналіз задоволеності шлюбно-сімейними стосунками подружжя, зокрема, його залежності від розподілу ролей між партнерами, емоційної компетентності партнерів, можливості розробки адекватних психотерапевтичних заходів допомоги сім'ї.

Доведено, що задоволеність шлюбом має певну залежність від розподілу ролей та емоційної компетентності. Чим адекватніше здійснюється розподіл ролей між партнерами, присутнє спілкування, тобто, чим більше їх цей розподіл влаштовує, тим вищою є задоволеність шлюбом. При цьому слід зауважити, що чоловіки продемонстрували задоволеність шлюбом, як і задоволеність розподілом ролей, вищими ніж жінки.

Узагальнені результати показали, що більшість подружніх пар мають потенціал до подальшого вдосконалення своїх взаємин через підвищення емоційної відкритості, розвиток емпатії та удосконалення комунікативних навичок.

Визначено, що більшість респондентів мають середній рівень емоційної згуртованості, що свідчить про здатність подружжя підтримувати спільність і взаємоповагу, але водночас демонструє наявність окремих труднощів у досягненні повної емоційної відкритості.

Виявлено, що майже половина респондентів характеризуються середнім рівнем рольової гнучкості, що вказує на прагнення більшості пар до адаптивності, однак не завжди – до глибокого розуміння індивідуальних особливостей партнера. Це може свідчити про певну стереотипність у сприйнятті подружніх ролей або недостатню емоційну рефлексію. Засвідчено, що у більшості респондентів наявний середній рівень сформованості рольової структури, що означає загалом узгоджену, але не повністю стабільну систему сімейних ролей.

Отримані у процесі дослідження результати можуть бути ефективно використані в практиці консультування пар, які беруть шлюб, з метою прогнозування факторів ризику, а також запобігання чи корекції дезадаптованості молодих партнерів та в роботі з кризовими родинами.

Ключові слова: емоційна компетентність; прийняття рішень; партнери; емоційна згуртованість; шлюб; задоволеність; шлюбно-сімейні стосунки; подружжя; розподіл ролей.

Ludmila MAHDYSYUK, Raisa FEDORENKO, Denis MAHDYSYUK
Lesya Ukrainka Volyn National University

ANALYSIS OF THE INFLUENCE OF THE DISTRIBUTION OF ROLES IN THE FAMILY AND EMOTIONAL COMPETENCE ON SATISFACTION WITH MARITAL AND FAMILY RELATIONSHIPS

The article analyzes the satisfaction with marital and family relations of spouses, in particular, its dependence on the distribution of roles between partners, the emotional competence of partners, and the possibility of developing adequate psychotherapeutic measures to help the family.

It has been proven that marital satisfaction has a certain dependence on the distribution of roles and emotional competence. The more adequately the distribution of roles between partners is carried out, the more communication is present, that is, the more they are satisfied with this distribution, the higher the marital satisfaction. It should be noted that men demonstrated higher satisfaction with marriage, as well as satisfaction with the distribution of roles, than women.

The generalized results showed that most couples have the potential to further improve their relationships through increasing emotional openness, developing empathy, and improving communication skills.

It was determined that most respondents have an average level of emotional cohesion, which indicates the ability of spouses to maintain togetherness and mutual respect, but at the same time demonstrates the presence of certain difficulties in achieving full emotional openness.

It was found that almost half of the respondents are characterized by an average level of role flexibility, which indicates the desire of most couples for adaptability, but not always for a deep understanding of the individual characteristics of the partner. This may indicate a certain stereotype in the perception of marital roles or insufficient emotional reflection. It has been shown that most respondents have an average level of role structure formation, which means a generally agreed, but not completely stable system of family roles.

The results obtained in the research process can be effectively used in the practice of counseling couples who are getting married, in order to predict risk factors, as well as prevent or correct maladjustment of young partners and in working with families in crisis.

Keywords: emotional competence; partners; emotional cohesion; marriage; satisfaction; marital and family relations; spouses; distribution of roles.

<https://doi.org/10.31891/PT-2026-1-15>

Стаття надійшла до редакції / Received 13.01.2026

Прийнята до друку / Accepted 16.02.2026

Опубліковано / Published 26.03.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© **Магдисяк Людмила, Федоренко Раїса, Магдисяк Денис**

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасне суспільство характеризується швидкими соціальними, економічними та культурними змінами, які суттєво впливають на систему сімейних цінностей, функцій і рольову структуру подружніх взаємин. Традиційні уявлення про розподіл ролей між чоловіком і жінкою в сім'ї поступово трансформуються під впливом нових соціальних реалій, таких як гендерна рівність, професійна самореалізація жінки, зростання рівня індивідуалізму та зміна моделей виховання. У зв'язку з цим актуальним стає питання про те, як сучасні подружні пари сприймають свої ролі, як відбувається їх узгодження, і яким чином це впливає на гармонію сімейних стосунків.

Варто відзначити, що в сучасних умовах відбувається переосмислення традиційних рольових моделей. Якщо раніше чоловік розглядався як основний здобувач матеріальних ресурсів, а жінка, як берегиня домашнього вогнища, то нині все частіше обидва партнери прагнуть до рівноправного розподілу обов'язків, участі у вихованні дітей, веденні домашнього господарства й побудові емоційно насичених, партнерських стосунків. Такі зміни вимагають гнучкості, здатності до діалогу та взаємного прийняття, що у свою чергу залежить від адекватного сприйняття подружніх ролей кожним із партнерів.

Аналіз досліджень та публікацій

Проблема сприйняття ролей у шлюбі має не лише теоретичне, а й практичне значення. Вона тісно пов'язана з питаннями подружньої адаптації, розподілу влади у сім'ї, емоційної підтримки, рівня задоволеності шлюбом і психологічного комфорту партнерів. Знання особливостей рольової взаємодії дозволяє глибше зрозуміти причини сімейних труднощів, своєчасно виявити дисгармонії у сприйнятті обов'язків, очікувань і функцій, а також розробити ефективні шляхи корекції та профілактики подружніх конфліктів.

В. Надич та А. Грись зазначають, що рольові взаємини в родині – це взаємини між членами сім'ї, які визначаються характером і змістом сімейних ролей або типом взаємодії членів сім'ї при виконанні ними сімейних ролей [3].

На думку Є. Потапчука та Д. Карпової, кожна функція сім'ї реалізовується за допомогою конкретних сімейних ролей. Поняття «сімейні ролі» потребує детальної теоретичної рефлексії та найповнішої інтерпретації, адже, попри численні дослідження сімейних стосунків, у більшості психологічних словників воно згадується лише в контексті визначення поняття «соціальна роль». Сімейна роль – це модель

поведінки членів сім'ї під час реалізації сімейних функцій або дій, що очікуються насамперед шлюбними партнерами один від одного для задоволення потреб членів сім'ї [2].

Формулювання цілей статті

Метою статті є теоретико-емпіричне вивчення та аналіз задоволеності шлюбно-сімейними стосунками подружжя, зокрема, його залежності від розподілу ролей між партнерами, емоційної компетентності партнерів.

Виклад основного матеріалу

Подружні взаємини є складною соціально-психологічною системою, в основі якої лежить взаємодія двох особистостей, об'єднаних не лише правовими та побутовими зв'язками, а й глибокими емоційними, духовними та соціальними взаєминими. Одним із ключових понять, що визначає характер і якість цих взаємин, є поняття ролей у подружжі. Роль у соціально-психологічному контексті розглядається як сукупність очікуваних форм поведінки, пов'язаних із певним статусом особи в системі міжособистісних зв'язків. Рольова поведінка відображає поєднання особистісних рис, мотиваційних установок, емоційних реакцій та соціальних норм, що визначають, як саме індивід реалізує себе у стосунках [6].

У психологічній науці існують різні підходи до класифікації подружніх ролей. Найпоширенішою є функціональна класифікація, яка розрізняє ролі за їхнім змістом і спрямованістю у межах сімейного життя. Серед основних виділяють господарсько-побутову, виховну, економічну, сексуальну, емоційно- психологічну, соціально-статусну та духовно-моральну ролі [1].

Також найбільш поширеним є поділ на традиційні, партнерські та змішані ролі, який використовується для аналізу типів шлюбних взаємин. Історично склалося, що подружні ролі мали виразний поділ за статевою ознакою. Традиційна модель передбачала чітке розмежування обов'язків: чоловік виконував роль годувальника, захисника та керівника родини, тоді як жінка брала на себе функції домогосподарки, матері та хранительки домашнього вогнища. Така рольова структура відповідала патріархальним цінностям суспільства, де соціальний статус чоловіка був вищим, а його думка вирішальною. Попри певну стабільність цієї системи, вона мала і низку обмежень. Зокрема, жінка часто не мала можливості реалізувати себе поза межами родини, тоді як чоловік був позбавлений повноцінної участі у вихованні дітей та емоційному житті сім'ї. Традиційна рольова модель забезпечувала

функціональність сім'ї, але не завжди сприяла психологічній рівновазі партнерів [4].

Партнерські ролі відображають тенденції сучасної психології до рівноправ'я, співробітництва та взаємоповаги у шлюбі. Розподіл обов'язків тут ґрунтується не на статевій належності, а на індивідуальних здібностях, домовленостях і життєвих умовах. Відповідно, обидва партнери беруть участь у прийнятті рішень, матеріальному забезпеченні, вихованні дітей і побутових питаннях. Психологічні дослідження (доводять, що така модель сприяє більшій задоволеності шлюбом, підвищує рівень емоційної близькості та знижує ризик конфліктів [8].

Змішані ролі поєднують елементи традиційності та партнерства. Це гнучка модель, яка передбачає, що рольова структура може змінюватися залежно від ситуації, наприклад, у певний період більше відповідальності за фінансові питання бере чоловік, а за виховання дітей – жінка, або навпаки. У психології така модель вважається адаптивною, оскільки дає змогу уникати жорсткої фіксації ролей і сприяє стабільності шлюбу за умови взаєморозуміння між партнерами [7].

Отже, роль у подружніх взаєминах є ключовим психологічним механізмом, що визначає структуру та динаміку сімейного життя. Вона відображає систему очікувань і норм поведінки, які формуються під впливом соціокультурних традицій, індивідуальних особливостей партнерів та їхніх взаємних уявлень про шлюб [5].

Вибірку нашого дослідження склали 67 сімейних пар віком від 22 до 46 років, які звернулись за допомогою в Центр сімейної психології «Щаслива сім'я», що функціонує при кафедрі практичної психології ВНУ імені Лесі Українки.

Для реалізації поставлених задач було проведено комплексне психологічне вивчення досліджуваних нашої вибірки.

Відповідно до поставлених завдань, було запропоновано досліджуваним парам проведення діагностичної методики на виявлення рольового розподілу між партнерами. Отримані результати оцінки розподілу ролей з позиції дружини представлені на рис. 1.

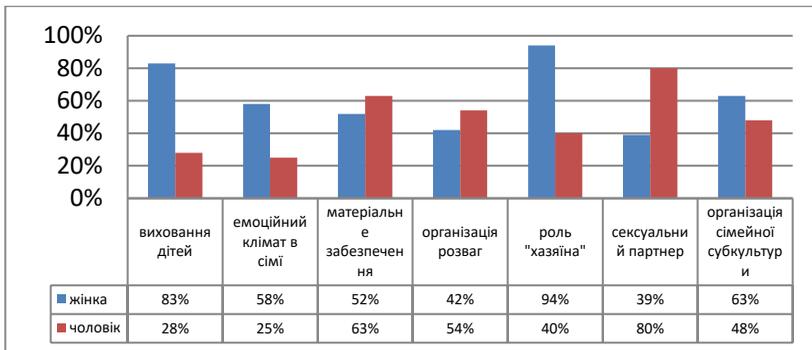

Рис. 1. Відсотковий показник ролі розподілу між партнерами за оцінкою жінок

Аналіз результатів діагностики виконання сімейних ролей подружніми партнерами з точки зору чоловіків значних відмінностей не виявив. Отримані в процесі дослідження результати демонструє рис. 2.

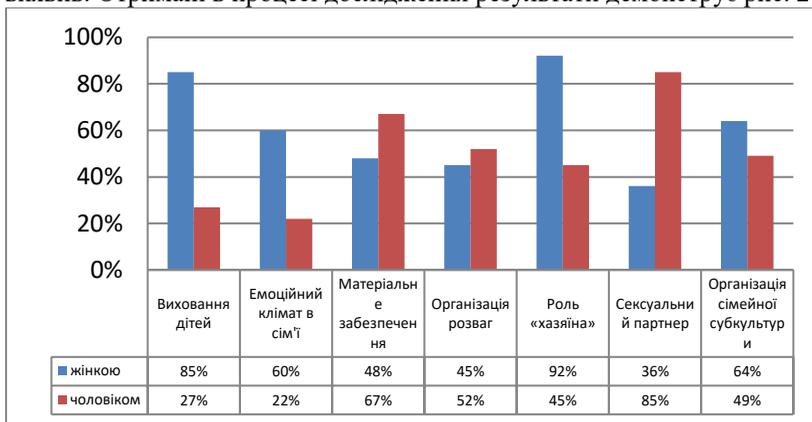

Рис. 2. Відсотковий показник ролі розподілу між партнерами за оцінкою чоловіків

Отже, результати проведеної методикою показали, що у більшості подружніх пар виконання значної частини ролей припадає на жінку. Як бачимо, до таких ролей як жінки, так і чоловіки віднесли виховання дітей, забезпечення емоційного клімату в сім'ї, організацію розваг, роль господаря дому та організатора сімейної субкультури. При цьому, обстежувані нашої вибірки надали перевагу таким чоловічим ролям, як сексуальний партнер та матеріальне забезпечення сім'ї.

Аналіз отриманих результатів за методикою «Сімейна

соціограма» дав змогу визначити рівень розвитку ролевих взаємин у сім'ї (рис. 3).

Як бачимо, високий рівень розвитку ролевих взаємин характерний для 23% досліджуваних, середній – 57% і низький – для 20% нашої вибірки. Таким чином, більшість подружніх пар продемонстрували середній рівень згуртованості та гармонійності у розподілі сімейних ролей.

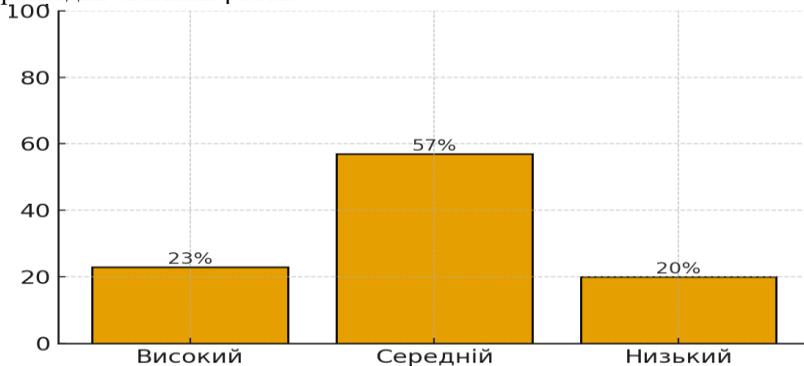

Рис. 3. Результати за методикою «Сімейна соціограма», %

Респонденти з високим рівнем ролевої взаємодії характеризуються емоційною близькістю, відкритим спілкуванням та взаємною підтримкою. Для них притаманні узгодженість у прийнятті рішень, спільність цінностей і готовність брати на себе відповідальність за спільне життя. Такі сім'ї, як правило, демонструють стабільність у розподілі функцій та гнучкість у взаємодії.

Середній рівень вказує на достатню, але не повністю гармонійну ролеву структуру. Подружжя з цієї групи загалом задоволені своїми взаєминами, однак у певних ситуаціях можуть виникати труднощі у комунікації або суперечності в очікуваннях щодо ролей партнера. Вони здебільшого намагаються зберегти баланс між автономією і спільністю, хоча не завжди вдається підтримувати високий рівень емоційної взаємності.

Низький рівень емоційної згуртованості спостерігається у 20% пар. Для них характерна емоційна дистанція, фрагментарність комунікації, недостатня участь одного або обох партнерів у сімейному житті. Такі стосунки можуть супроводжуватися ролевими конфліктами, нерівномірним розподілом відповідальності або байдужістю до потреб партнера.

Загалом результати свідчать, що більшість подружніх пар мають помірно гармонійну ролеву структуру з тенденцією до

стабільних взаємин і взаємної підтримки. Разом з тим, наявність частини респондентів із низьким рівнем згуртованості вказує на необхідність психологічного супроводу для розвитку комунікативної компетентності, підвищення емпатії та оптимізації рольового розподілу в сім'ї.

Далі розглянемо результати дослідження за методикою «Репертуарні грати». Виявлено, що серед досліджуваних переважає середній рівень (47%). Він є притаманний парам, у яких рольова структура є загалом гармонійною, однак може спостерігатися певна негнучкість у сприйнятті партнера або епізодичні труднощі у взаєморозумінні. Такі пари зазвичай зберігають баланс між власними потребами та потребами іншого, але потребують подальшого розвитку навичок ефективної комунікації та емоційної відкритості.

Високий рівень за даною методикою виявлено у 30% досліджуваних, що свідчить про високу здатність партнерів розуміти позицію іншого, приймати відмінності у поглядах і поведінці, гнучко реагувати на зміни у сімейній системі. Такі респонденти, як правило, характеризуються розвинутою емпатією, толерантністю та вмінням підтримувати рівновагу у подружній взаємодії. Їхні стосунки відзначаються стабільністю, взаємоповагою та високим рівнем психологічної сумісності.

Низький рівень характерний для 23% наших респондентів, у яких спостерігається стереотипність у сприйнятті ролей партнера, схильність до домінування або надмірної залежності, труднощі у прийнятті індивідуальних відмінностей. Це може проявлятися у частих конфліктах, недовіри або відчуженості у стосунках. У таких випадках рекомендовано проведення психокорекційної роботи, спрямованої на розвиток гнучкості мислення та розуміння емоційних потреб партнера.

Одним із завдань дослідження було визначення рівня усвідомлення виконання сімейних ролей. Більшість респондентів (53%) мають середній рівень усвідомлення та виконання сімейних ролей, що свідчить про відносно стабільну, але не повністю гармонійну рольову взаємодію між подружжям.

Високий рівень (27%) демонструє добре сформовану систему сімейних ролей, чітке розуміння обов'язків і очікувань партнерів, а також високий рівень емоційної зрілості та взаємоповаги у стосунках.

Низький рівень (20%) вказує на труднощі у розподілі ролей, можливі конфлікти через неузгодженість очікувань або відсутність рольової стабільності. Загалом дані свідчать про те, що більшість подружніх пар мають збалансовану рольову структуру, однак у частини респондентів виявляються труднощі, пов'язані з неузгодженістю

сімейних очікувань і недостатньою комунікацією між партнерами.

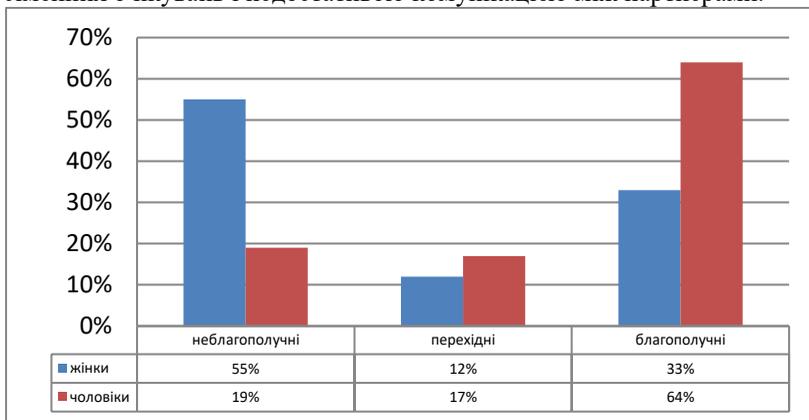

Рис. 4. Відсотковий розподіл задоволеності шлюбом чоловіків та жінок

Наступним етапом нашого дослідження було вивчення задоволеності шлюбно-сімейними стосунками досліджуваних пар. Як засвідчили отримані результати (рис. 5) серед обстежуваних жінок задоволеність шлюбом є значно нижчою (33%), ніж задоволеність чоловіків (64%).

На нашу думку, це свідчить про те, що жінки незадоволеність шлюбом тісно пов'язують з розподілом ролей і особистістю партнера. Оскільки більшість чоловіків нашої вибірки продемонстрували вищу задоволеність розподілом сімейних ролей та задоволеністю шлюбом в цілому, то і задоволеність партнером у них теж є вищою. Чоловіки усєї вибірки (як задоволені шлюбними стосунками, так і незадоволені), високу позицію також відводять поняттям «сексуальні стосунки» та «діти». Жінки ж, які продемонстрували низьку задоволеність шлюбом, сексуальним стосункам відводять значно нижчі позиції. Чим адекватніше здійснюється розподіл ролей між партнерами, тобто, чим більше їх цей розподіл влаштовує, тим вищою є задоволеність шлюбом. При цьому слід зауважити, що чоловіки продемонстрували задоволеність шлюбом, як і задоволеність розподілом ролей, вищими ніж жінки.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Розкрито поняття ролей у подружніх стосунках. Подружні ролі є важливим структурним елементом сімейної системи, що визначає зміст і динаміку взаємодії між партнерами. Вони відображають

соціальні очікування, психологічні особливості особистості та індивідуальний стиль спілкування у шлюбі. Узгодженість ролей забезпечує стабільність і гармонію подружніх стосунків, тоді як рольові конфлікти або нечіткий розподіл функцій можуть призводити до напруження та зниження задоволеності шлюбом.

Вивчено види ролей у подружніх взаєминах. Вони визначаються не лише традиційними суспільними нормами, а й індивідуальними особливостями партнерів, рівнем їхньої зрілості та взаєморозуміння. Гармонійний розподіл ролей ґрунтується на принципах рівноправності, взаємоповаги та гнучкості, що дозволяє адаптуватися до змін і підтримувати стабільність сімейної системи. Збалансоване виконання різних ролей є показником успішного функціонування подружніх взаємин і сприяє зміцненню емоційного зв'язку між партнерами.

Результати проведеного емпіричного дослідження продемонстрували наступне: виявлено специфіку прояву та особливості сприйняття ролей у подружніх взаєминах. Отримані результати дали змогу проаналізувати рівень гармонійності рольової взаємодії між партнерами, їх емоційну згуртованість, рольову гнучкість та узгодженість у сприйнятті функцій кожного у шлюбі. Отримані результати проведеного дослідження черговий раз засвідчили, що аналіз особливостей функціонування подружньої пари слід здійснювати комплексно, враховуючи вивчення різних параметрів подружніх взаємин.

Література

1. Клапішевська С. А. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми задоволеності шлюбом. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2022. № 17. С. 114-120.
2. Лісовенко А. Ф., Константінова А. Г. Психологічні особливості гармонійного та дисгармонійного шлюбу. *Topical aspects of modern scientific research*. 2024. Р. 374-384.
3. Магдисюк Л. І. Особливості шлюбно-сімейних стосунків у залежності від подружнього стажу: діагностика та консультування : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 188 с.
4. Метод репертуарних решіток. URL: <https://studfile.net/preview/5064224/page:35/>
5. Надич В., Грись А. Особливості уявлень про рольові стосунки між подружжям залежно від типу світоглядних орієнтирів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*. 2021. Вип. 3. С. 89-100.

6. Скворчевська Є. Уявлення подружньої пари про сімейні ролі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки*. 2023. С. 87-93.

7. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 624 с.

8. Федоренко Р. П., Грицюк І. М., Магдисяк Л. І. Психологія сімейних взаємин : навч. посіб. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. 344 с.

References

1. Klapishevska S. A. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady doslidzhennia problemy zadovolenosti shliubom [Theoretical and methodological foundations of research into the problem of marital satisfaction]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*. № 17. S. 114-120. [in Ukrainian].

2. Lisovenko A. F., Konstantinova A. H. (2024). Psykholohichni osoblyvosti harmoniinoho ta dysharmoniinoho shliubu [Psychological features of harmonious and disharmonious marriage]. *Topical aspects of modern scientific research*. R. 374-384. [in Ukrainian].

3. Mahdysiuk L. I. (2022). Osoblyvosti shliubno-simeinykh stosunkiv u zalezhnosti vid podruzhnoho stazhu: diahnozyka ta konsultuvannia: monohrafiia [Peculiarities of marital and family relations depending on marital experience: diagnosis and counseling]. *Lutsk: Vezha-Druk*, 188 s. [in Ukrainian].

4. Metod repertuarnykh reshitok [Repertoire grid method]. URL: <https://studfile.net/preview/5064224/page:35/> [in Ukrainian].

5. Nadych V., Hrys A. (2021). Osoblyvosti uiavlennia pro rolovi stosunky mizh podruzzhiam zalezhno vid typu svitohliadnykh oriientyriv [Peculiarities of ideas about role relationships between spouses depending on the type of worldview orientations]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia*. Vyp. 3. S. 89-100. [in Ukrainian].

6. Skvorchevska Ye. (2023). Uiavlennia podruzhnoi pary pro simeini roli [The couple's perception of family roles]. *Visnyk Donetskoho natsionalnogo universytetu imeni Vasylia Stusa. Seriiia Psykholohichni nauky*. S. 87-93. [in Ukrainian].

7. Fedorenko R. P., Hrytsiuk I. M., Mahdysiuk L. I. (2023). Psykholohiia simeinykh vzaiemyn [Psychology of family relations]: navch. posib. Lutsk: Vezha-Druk, 344 s. [in Ukrainian].

8. Fedorenko, R. P. (2024). Psykholohiia simi: navch. posib. [Family psychology: manual]. *Lutsk: Vezha-Druk*, 2024. 680 s. [in Ukrainian].